

Pilegrimsveien Oslo – Hamar over Romerike skal gjenåpnes

I 1992 valgte Direktoratet for naturforvaltning og Riksantikvaren å legge traséen for den nasjonale pilegrimsleden mellom Oslo og Trondheim gjennom Bærum, Krokskogen, Hadeland, Toten, Gjøvik langs vestsiden av Mjøsa fram til Lillehammer. Leden stod ferdig merket til 1000-års jubiléet for Trondheim by i 1997.

Mange var forundret og sterkt uenige i valg av trasé ut fra Oslo. Blant disse var religionsforsker Eivind Luthen, som driver Pilegrimskontoret i Oslo. Han karakteriserte direktoratets og Riksantikvarens valg som historieforfalskning. Han sier at pilegrimenes egentlige hovedrute ut fra Oslo, gikk gjennom Groruddalen, over Romerike og Stange til Hamar og holdt østsiden av Mjøsa fram til Lillehammer.

Luthen engasjerte seg sterkt og var stadig synlig i pressen for å vekke bygdelag og politikere for sin overbevisning. I februar 1997 var han initiativtaker til et innledende møte i Ullensaker Rådhus hvor alle kommuner mellom Oslo og Hamar var representert selv eller gjennom det lokale historielag. I februar 1999 fikk Luthen og hans ivrigste medspillere, bl.a. Groruddalen historielag, klarsignal fra Riksantikvaren om å autorisere leden gjennom Groruddalen og opp til Hamar.

Nå ble det fart i saken, og i et nytt møte i Ullensaker Rådhus oktober 1999 ble de kommunale representantene enige om å gjøre klar hver sin delsøknad til trasé gjennom egen kommune innen 1 måned. Søknader er derfor nå sendt Fylkes-

kommunen/Riksantikvaren for godkjenning av alle kommuner unntatt Eidsvold og Stange. Vi regner med at det bare er tidsspørsmål før også disse kommunene har gjort sin del av dugnadsjobben, for det blir ikke godkjent noen led før alle traseene henger sammen i sin helhet. (Riksantikvaren godkjenner ikke pilegrimsleder som ender i ingenmannsland.)

Målsetningen er å ha en gangbar og merket led til Oslo byjubileum 17. sept. 2000. Det vil i løpet av 2000 også bli trykket en sammenstilt guide for leden Oslo-Hamar. Guiden vil inneholde turbeskrivelse for at vandreren skal finne fram, og en omtale av de viktigste kulturminnene. Overnattingsguide vil også bli laget.

I arbeidet med trasé for Pilegrimsleden forsøker vi å finne fram til de autentiske veifar. Der dette er uhensiktsmessig, er en opptatt av å lede pilegrimen gjennom det landskapsrom som vandrene i middelalderen benyttet. For vi må erkjenne at det vil være umulig å følge opprinnelig trasé hele veien, eksempelvis der den vil føre pilegrimen ut i meget trafikkbelastede og farlige områder eller der det i dag er umulig å føre fram sti eller vei. Ved siden av ambisjonen om å la stien gå fra kulturminne til kulturminne, skal leden gi pilegrimen ro for en indre reise. Erfaringer fra de som går hele eller lange etapper av pilegrimsleder, tilsier at en i tillegg bør finne en trasé med minst mulig asfalt. Vi må nok erkjenne at det å få etablert pilegrimsleden Oslo-Hamar langs den trasé vi helst ønsker oss, vil være en prosess som vil ta år. Det viktige nå er å finne en god løsning som raskt kan tas i bruk, så får tiden arbeide for oss.

Pilegrimsleden vil sikre at mange av våre truede gamle veifar kan bli ivare tatt. Mange nye spennende kulturveier og naturskjønne områder blir gjennom leden åpnet for publikum. I starten vil nok leden ha en større brukergruppe lokalt enn nasjonalt. For å se hva pilegrimsleden innebærer lokalt, har vi valgt å se på hva som gjøres i Sørum.

Leden gjennom Sørum

Pilegrimene fulgte i middelalderen da tidens veisystem. Hovedveiene fulgte mer den rette linje, mens veiene lokalt i bygda ofte gikk fra gård til gård. Gjennom Sørum er det derfor ikke utenkelig at pilegrimen på sin vei nordover fra Frogner kirke gikk forbi St. Olavs gang på Vilbergfjellet og via gardskirkene på Asak/Refsum, før de dreide mer nordlig og tok den tilnærmede rette linje fra søndre Ile over Romsås og fram til Ullensaker kirke langs det som da var "hovedveien" mellom Sørum og Ullensaker kirker. Det er ikke så lenge siden folk fra Refsum skal ha benyttet Ullensaker kirke til søndagsgudstjenesten og ikke Sørum kirke. Dette har vært det overordnede hensyn som er tatt i arbeidet med å foreslå pilegrimstrasé gjennom Sørum kommune.

I søknaden som ligger hos Fylkeskultursjefen for godkjenning nå, er følgende trasé foreslått: Pilegrimsleden kommer inn i Sørum ved Leirud, og følger oldtidsvegen (Gauteidvegen) nordover før den tar snarveien i eiendomsdelet over dyrket mark rett opp til Frogner kirke. Herfra fortsetter den ned gamle Kirkeveg gjennom Frogner sentrum og langs gamle Trondheimsveg før den dreier østover gjennom Lindeberg over Vilbergfjellet til St. Olavs gang og videre langs en eldgammel ferdselsvei fram til gården vestre Arteid. Herfra skal den fram til Gotland og Hilleren golfbane før leden krysser Kongsvingervegen opp til Ullensaker kirke.

Dag Nordsveen

Pilgrimsvandring og pilgrimsmesse 17. september

Ullensaker kirkeakademi inviterer for tredje gang til å gå et stykke av den gamle pilgrimsveien fra Oslo-området til Nidaros. I fjor gikk turen fra Ullensaker kirke til Hovin kirke. I år vil turen gå fra Frogner kirke til Ullensaker kirke. Frammøte skjer ved gamle Frogner kirke søndag 17. september klokka 15.00, og turen vil følge den gamle pilgrimsleden gjennom Sørum til Ullensaker kirke, hvor det arrangeres pilgrimsmesse klokka 18.00.

Kjentfolk både fra Sørum og Ullensaker historielag vil delta på turen og dvele ved tradisjoner knyttet til pilegrimsferder og pilegrimsvandring.

Skulle du ha lyst til å feire pilgrimsmesse i Ullensaker kirke uten å måtte gå fra Frogner, er du naturligvis også velkommen til å møte fram direkte i kirken klokka 18.00.

Ullensaker kirkeakademi

Ullensaker kirkeakademi er en selvfinansiert medlemsorganisasjon hvis oppgave er å skape dialog om viktige spørsmål i tiden, arbeide for kontakt og forståelse mellom grupper med ulike meninger, og å bygge bro mellom mennesker med ulikt ståsted. De setter særlig søkelyset på den rike og mangfoldige kultur som har sitt utspring i og henter sin inspirasjon fra kirke og kristentro.

Fram til årsmøtet 13. februar består styret av Gunnar Fæhn, Eiliv Grue, Tron Hummelvoll, Karen Langva og Astrid Sperre Østerud.

Medlemskontingenten er kr. 50,- per person, og du blir medlem ved å betale medlemskontingenten til Ullensaker kirkeakademi c/o Karen Langva, Solvangtun 19, 2040 Kløfta, bankkonto 0824 0370116.

Jernalderboplassen på Huseby i Sørum

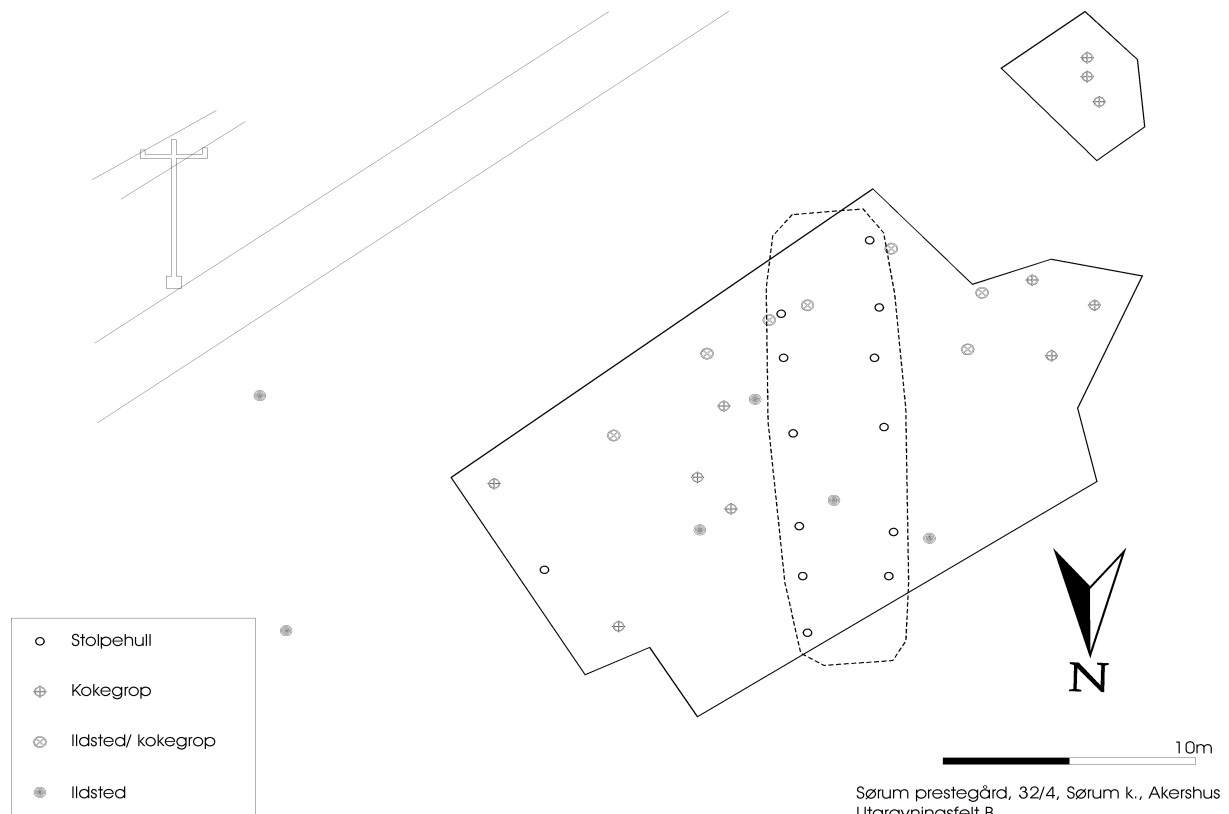
I en og en halv uke i september 1999 foretok tre arkeologer fra Universitetet i Oslo, Oldsaksamlingen, en arkeologisk utgravning på Huseby i Sørum kommune, Akershus. På jordet avdekket og undersøkte vi 27 ildsteder og kokegrop, og 12 stolpehull som kunne relateres til et langhus. Funnene er datert til eldre jernalder, innenfor periodene romertid (ca. Kr.f.-400 e.Kr.) og folkevandringstid (ca. 400-600 e.Kr.).

Bakgrunnen for utgravningen er at det skal bygges boliger på jordet. Huseby er et underbruk til Sørum prestegård og ligger ca. en kilometer nord for Sørum kirke, øst for riksveg 171. Området som

ble undersøkt ligger på et platå i landskapet, inntil gårdstunet på Huseby.

Spor etter menneskelig aktivitet fra forhistorisk tid i dyrka mark er ikke synlig på markoverflata. For å finne disse sporene bruker vi en metode kalt maskinell flateavdekking. Den moderne matjorda blir fjernet ned til undergrunnen med grave-maskin. De eventuelle sporene, nedgravningene, vil da synes som mørkere flekker i undergrunnen. Rester etter hus, slik som stolpehull og vegger, og rester av kokegrop og ildsteder er de vanligste kultursporene vi finner ved denne formen for utgravning.

I åkeren på Huseby flateavdekket vi et areal på 316 m²:

Utgravningsfeltet med de avdekte kultursporene. Langhuset er stiplet inn, stolpehullene ligger på to rekker orientert nord-sør

Langhuset

Før vikingtiden (ca. 800 f.Kr.) bodde menneskene vanligvis i langhus. Boligdelen var i den ene enden og det var ofte fjøs i den andre enden av huset. Ved arkeologiske utgravninger er det konstruksjons-

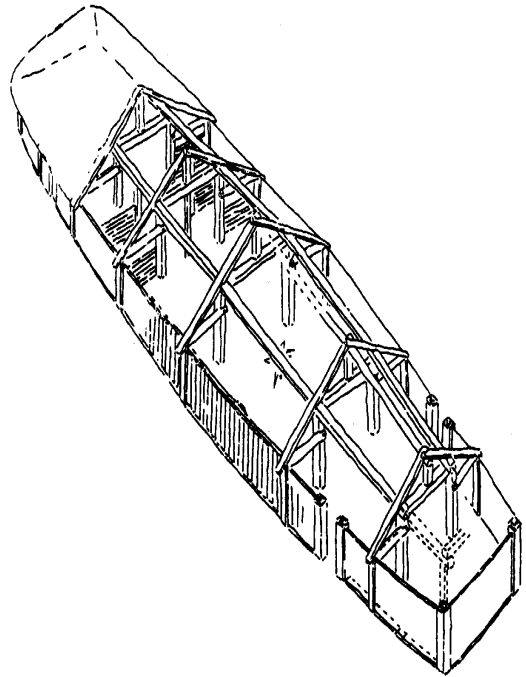
sjonselementene til husene som er gravd ned i bakken, for eksempel takbærende stolper, veggkonstruksjoner, syllstokker og ildsteder, vi kan se når matjorda blir fjernet.

På Huseby var 12 nedgravninger stolpehull som har tilhørt et forhistorisk langhus. Stolpehullene lå på to rekker med seks stolpehull på hver rekke. Huset var orientert nord-sør, og har vært minst 20 m langt. Stolpene har utgjort de takbærende stolpene til huset, slik at det derfor har vært treskipet. Et treskipet hus deles i tre av de to radene med takbærende stolper. Et stykke utenfor de takbærende stolpene har det stått en eller annen form for veggkonstruksjon. Det ble ikke funnet rester etter vegger, verken yttervegger eller vegger inne i huset. Heller ikke ble det gjort funn som kunne funksjonsbestemme ulike deler av huset.

I det ene stolpehullet ble det funnet keramikkskår av minst to forskjellige leirkar. De fleste skårene er dekorerte og består av to typer dekor: 1) negleavtrykk og 2) firkantet avtrykk etter en pinne. Keramik med negleavtrykk kan dateres til eldre jernalder, muligens romertid. Keramikken i stolpehullet gir derfor en indikasjon på husets alder. Siden det ikke ble funnet keramik i de andre stolpehullene er det sannsynlig at keramikken er intensjonelt nedlagt. Ved flere andre utgravninger er det også funnet keramik og andre gjenstander i stolpehull tilknyttet hus. Blant annet ble det funnet biter av en dreiekvern under utgravninger på Korsegården i Ås kommune i 1989 og 1990. Huset hvor funnet ble gjort er datert til romertid. Fra merovingertid (ca. 600-800 e.Kr.) og vikingtid (ca. 800-1000 e.Kr.) er det funnet gullgubber i forbindelse med utgravninger av hus. Gullgubber er små biter av gullfolie, ca. 3 cm høye, hvor det er trykt inn et motiv av som regel en eller to personer. Kanskje er skikken med å nedlegge gjenstander i stolpehull en form for ofring – husofring?

Et ildsted lå mellom de to rekkene med stolpehull. Det kan derfor ha tilhørt huset. Kullbiter fra ildstedet ble samlet inn og ¹⁴C-datert. Dateringsresultatet viste romertid, samme periode som keramikken ble datert til. Keramikken i stolpehullet og

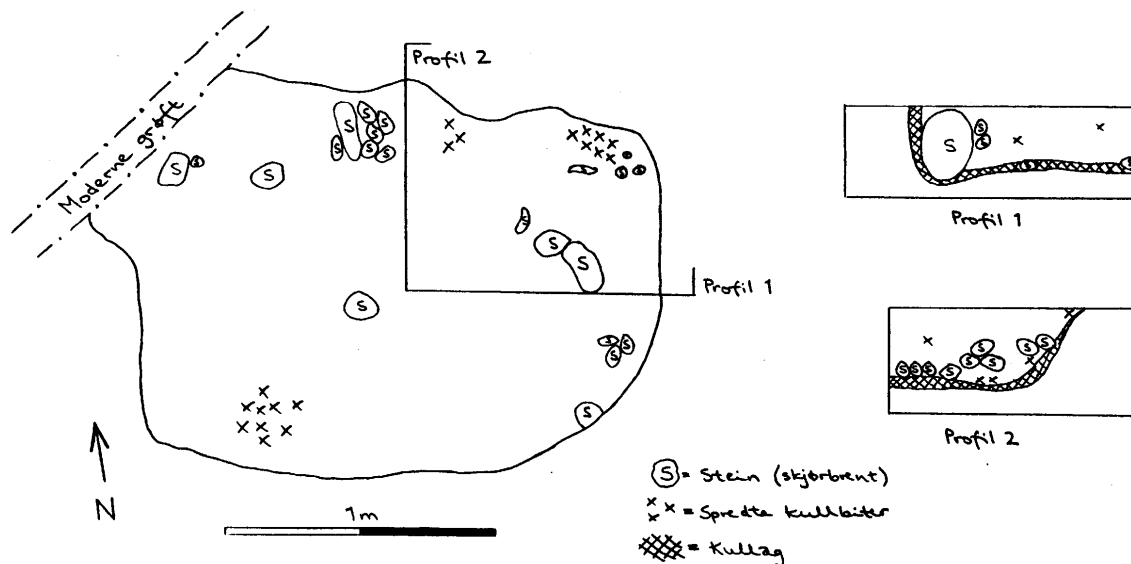
¹⁴C-dateringen av ildstedet plasserer dermed husets brukstid til romertid.

Rekonstruksjon av et langhus fra folkevandringstid funnet på Hol østre, Nannestad k., Akershus (gjengitt etter Helliksen 1997:78. Tegnet av Marit Hansen). Huset på Huseby kan ha sett omtrent slik ut.

Kokegropene

Ei kokegrop er ei grop med et markert kullag i bunnen og et overliggende lag med

En rektangulær kokegrop, S 3. Den var 140 cm x 190 cm stor og 30 cm dyp. Mange mennesker kan ha deltatt i måltidet tilberedt i denne gropa!

etter å ha blitt oppvarmet). Kokegroper er vanlige å finne på boplasser og tidligere dateringer av slike groper viser at de fleste er fra eldre jernalder.

Hvilken funksjon kokegroperne har hatt er usikkert. Den vanligste teorien er at kokegroper var en måte å tilberede maten på. Gropa blir fylt med ved som tenner på og deretter legges det på et lag med nevestore steiner. Når bålet er brent ned, er steinene varme og fungerer som varmelement. Kjøttet kan pakkes inn i blader, legges over steinene og dekkes med jord og torv. Gropa fungerer da som en steikeovn.

På Huseby ble det funnet to typer kokegroper: runde/ovale og store rektangulære. Det ble avdekket 8 runde/ovale og disse varierte i størrelse, fra ca. 55 cm til ca. 275 cm i lengde. Alle var noe ødelagt av plogarbeid og var derfor ikke særlig dype, ca. 10-20 cm. 3 kokegroper var rektangulære. De var mer intakte enn de runde/ovale og hadde en lengde fra ca. 130 cm til ca. 190 cm, en bredde fra ca. 80 cm til ca. 140 cm og var ca. 30 cm dype.

Dersom kokegroperne ble brukt til den daglige matlaginga skulle det ha vært funnet mange flere ved arkeologiske utgravninger av boplasser enn det som har vært tilfelle til nå. Det er derfor mest sannsynlig at kokegroper ble brukt til å tilberede maten på i spesielle sammenhenger. Det kan hende de ble brukt ved festmåltider i sammenheng med kult handlinger, der maten ble fortært til gudenes ære.

Kullprøver fra kokegroperne ble samlet inn og ¹⁴C-datert. Alle var fra eldre jernalder, nærmere bestemt romertid og folkevandringstid. De rektangulære var eldst, datert til romertid, med hovedtyngde på eldre romertid (Kr.f.-200 e.Kr.), mens de runde/ovale var noe yngre, fra yngre romertid (200-400 e.Kr.) og folkevandringstid. Dateringene viser at de rektangulære kokegroperne ble brukt samtidig med langhuset.

Huseby – et sentrum i jernalderen?

Resultatene fra den arkeologiske utgravningen viser at det har vært en boplass her i eldre jernalder. På gårdstunet på Huseby, inntil riksveg 171, ligger det en monumental gravhaug med en diameter på 20 m og den er 4 m høy. Ut fra formen på haugen er den trolig fra yngre jernalder (ca. 600-1000 e. Kr.).

Gårdsnavnet Huseby er blitt tolket i betydningen *en stor gård med mange og gode hus*. Det er også fremsatt at Husebygårder har hatt spesielle administrative og

politiske funksjoner knyttet til kongelige institusjoner, og datering på slike gårder er blitt ført tilbake til så tidlig som 600-700-tallet. Flere forskere vektlegger derfor at Husebygårder er uttrykk for makt-manifestasjoner utgått fra et overordnet prinsipp i det forhistoriske samfunnet.

Storhaugen og gårdsnavnet viser at området kan ha hatt en spesiell betydning i yngre jernalder. At området har hatt betydning også seinere understrekes av at den største middelalderkirka på Romerike, Sørums kirke, ligger ca. 900 m sør for Huseby.

Utgravningsresultatene, gravhaugen, gårdsnavnet og middelalderkirka tyder på kontinuerlig bosetning fra ca. Kr.f., og at området kan ha hatt spesielle sentrumsfunksjoner før reformasjonen i 1537.

Kathrine Stene

Litteratur som er brukt:

- Gustafson, Lil 1999: *En kokegrop er en kokegrop er en...?* Follominne nr. 37:7-13. Follo historielag.
- Helliksen, Wenche 1997: *Gård og utmark på Romerike 1100 f.Kr.-1400 e.Kr. Gardermoprojektet*. Varia nr. 45. Universitetets Oldsaksamling, Oslo.
- Narmo, Lars Erik 1996: *"Kokekameratene på Leikvin". Kult og kokegroper*. Viking LIX: 79-101. Norsk Arkeologisk Selskap, Oslo.
- Rygh, Oluf 1912: *Norske gaardnavne*. B. I. Akershus Amt.
- Uleberg, Espen 1990: *Korsegården, boplass og gravplass fra eldre jernalder*. Follominne. Årbok 1990. Follo historie- og museumslag

Historisk roman og musikk fra Sørums på årsmøtet

Styret hadde prioritert kulturinnslag og litt mindre tid til formelle årsmøtesaker på årsmøtet i Blaker og Sørums historielag,

som ble holdt mandag 14. februar på Meierigaarden Kro i Lørenfallet.

Forfatteren Eystein Eggen leste fra romanen "Året 1450" som for en stor del beskriver forhold på Sudreim gods i Sørums i dette skjebneåret i norsk historie da nordmennene hadde valget mellom en dansk og en svensk konge. Deretter presenterte rektor ved Sørums musikk- og kulturskole Magnar Osland sammen med Harald Næss, trompet og xxx Moe, sang, musikk skrevet i Sørums.

Styrets årsberetning og regnskapet for 1999 ble godkjent. Overskuddet på 38.188,- inkluderer en støtte fra Sørums kommune på kr. 30.000,- som skal brukes til utgivelsen av "Okkupasjonshistorien for Sørums 1940 – 45" i 2000.

Budsjettet for 2000 domineres også av utgivelsen av okkupasjonshistorien. Det forventes at 450 eksemplarer selges, og at dette gir en inntekt på kr. 180.000,-. Produksjonskostnadene er stipulert til kr. 150.000,-, slik at boksalget vil gi et overskudd til driften på kr. 30.000,-.

Som året før ble det lagt fram en strategiplan for 2000 – 2005. Selv om antall prosjekter er svært stort, presiserte lederen at den reelle prioriteringen ikke foretas ved avstemning, men ved medlemmenes handlinger: De prosjektene medlemmene selv synes det er morsomt å jobbe med er også de som blir prioritert.

Valgkomitéen hadde foreslått en endring i styrets sammensetning, ved at Odd Sars-Olsen ble foreslått valgt som styremedlem etter Steinar Dalbakk. Deres innstilling ble fulgt. Styrets medlemmer samt Annie Selle og Aslaug og Kristian Lieungh ble valgt til stemmeberettigede utsendinger til Romerike historielags årsmøte 6. juni. **Svein Sandnes**

Gardshistorie for Imshaug 2

I forrige nummer av Artikler presenterte vi første del av den gardshistorien for Imshaug som Thor Hexeberg skrev vinteren 1994/95. Her følger fortsettelsen med hovedvekt på bruksnummer 2.

G.nr. 29, br. Nr. 2

Vi må kunne gå ut fra at den Tord eller Torer som er oppført som bruker sammen med Anders, er den samme Torer som drev Imshaug før garden ble delt. Han døde sannsynligvis i begynnelsen av 1700-årene. Det ser ut til at Torer ble etterfulgt av en som het Povel (dvs. Pål). Om ham vet vi ikke annet enn at han ifølge en soren-skriverdom måtte avstå halve garden, dvs. halvparten av hele Imshaug, Sammenhengen viser at det må dreie seg om den garden som senere fikk br.nr. 2.

Det er sannsynlig at den som nå overtok bruken av garden var Jakob. Han er nevnt i futeregnskapene i 1710, og et annet sted er han kalt kornett. En kornett var ikke et musikkinstrument, men betegnelsen på yngste offisersgrad i et rytterkompani. Han var altså offiser, og det er sikkert derfor hans kone, som vi ikke kjenner navnet på, ble kalt "kornettens kjereste". Kjæreste var en vanlig betegnelse på 1700-tallet på embetsmenns koner. Vi vet de fikk et par barn mens de bodde på Imshaug, men vi kjenner ikke navnene. Kirkeboka for Aurskog er ikke særlig nøyaktig på begynnelsen av 1700-tallet.

Kornetten flyttet nok fra Imshaug mellom 1710 og 1715 og ble etterfulgt av Anders Andersen, født sannsynligvis 1663, død i 1730. Fra ham stammer alle de senere bøndene på denne Imshaug-garden. Hans kone het Siri Tronsdatter, født sannsynligvis 1684 og død 1742 (hun ble gift 2. gang med Gunder Amundsen på nabogarden). Vi vet om disse barna: Dorte, 1707 - 1789, Anders, f. sannsynligvis 1714, Karen, f. 1716, som ble gift med Hans Andersen Imshaug (se nedenfor), Kristian, f. 1720, død ung og Berte, f. 1726. Det ble holdt skifte etter Anders i

1730, og nettoformuen i boet var på 159 riksdaler, en ganske vanlig sum den gangen.

Ingen av barna til Anders var gamle nok til å overta bygsla av garden da han døde i 1730. Den nye brukeren ble Ans Amundsen fra nabogarden. Hans første kone het Karen Kristensdatter, 1701 - 1742. Da Karen døde i 1742, etterlot hun seg tre barn: Kristen, 1730 - 1768, Amund, død ung, og Hans 1740 - 1789, gift med Anne Pålsdatter Teien, kjøpte Foss i Blaker. Deres sønn Hans Hansen, 1780 - 1863, giftet seg med Helene Amundsdatter Imshaug og overtok den Imshaug-garden som faren var født på (se nedenfor). Det ble holdt skifte etter Karen i 1742, det året hun døde, og nettoformuen var på bare 77 riksdaler.

Hans Amundsen giftet seg igjen allerede samme året med Karen Andersdatter Imshaug, datter av Anders Andersen her på garden. De fikk mange barn, men de fleste døde små. Men sønnen Amund, f. 1752, vokste opp og overtok garden. Hans stod som bruker av denne garden til han døde i 1776. Da utstedte biskop Christen Schmidt bygselbrev til hans sønn Amund Hansen, f. 1752. Han døde sannsynligvis i 1821. Han ble gift med Mette Kristoffersdatter, men kirkeboka oppgir ikke hvor hun kom fra. Hun var født i begynnelsen av 1750-årene og døde i 1813. Barn: Hans, f. 1777, død ung, Helene, f. 1780 (se nedenfor), Marte, f. ca. 1785, Kari, f. 1790, gift med Ole Olsen Hagen og Berte, f. 1792. Berte ble gift 1. gang med enkemann Hans Hansen Fossum, som sannsynligvis overtok Fossum med sin kone. Berte ble visst gift enda en gang med Kristian Larsen Mellombingen, som var enkemann. Det er mulig at de overtok Vestby. Da Mette var død i 1813, ble det holdt skifte på Imshaug, og nettoformuen var på 234 riksdaler. Dette virker som en ganske pen sum, men dette var i en inflasjonsperiode, så det er vanskelig å si hvor stor verdien var.

I 1806 utstedte biskop Bech bygselbrev på denne garden til Hans Hansen, 1780 - 1863. Nå begynner en lang

rekke med brukere som heter Hans Hansen. I følge bygdeboka for Aurskog og Blaker, var denne Hans Hansen sønn av Hans Hansen, 1740 - 1789, som var fra Imshaug, sønn av Hans Amundsen, som hadde drevet denne garden (se foran).

Brukeren blir selveier

Det ser ut til at Hans hadde bodd på Foss i Blaker før han giftet seg til Imshaug, hvor hans forfedre hadde vært bønder i flere generasjoner. Hans giftet seg med den eldste datteren til Amund Hansen, nemlig Helene Amundsdatter, 1780 - 1847. De var altså søskenbarn.

Hans og Helene fikk mange barn, men noen av dem døde små. Av de som vokste opp, vet vi om Anna Maria, 1811 - 1851, gift med Ole Andersen Fossum, kom visstnok til Fossum, Maren, 1813 - 1851, gift med Lars Embretsen Huseby i Blaker, Kristine, f. 1815, gift med Anders Embretsen Kvevli, Hans, f. 1818, overtok garden (se nedenfor), Karen, f. 1821, gift med Jakob Embretsen Huseby i Blaker og Amund, f. 1822.

Som nevnt fikk Hans bygselbrev på Imshaug i 1806, men allerede året før hadde han skrevet en vilkårskontrakt med sine svigerforeldre. I denne kontrakten forplikter Hans seg til å holde svigerforeldrene med kost og klær, dessuten noe korn og linfrø.

Hans Hansen ble den første selveieren på denne Imshaug-garden i nyere tid. I 1837 fikk han kongelig skjøte på "halve Imshaug", dvs. den ene av de to gardene som eksisterte den gangen. Kjøpesummen var 500 speciedaler.

Hans Hansen stod som eier av denne garden til 1847, da han skjøtet den over til sin sønn Hans Hansen, 1818 - 1874. Han ble gift med Inge Marie Johansdatter Fosserud, f. 1821. Da Inge Marie flyttet til Imshaug, hadde hun med seg en himmelseng med sine egne initialer. Denne senga står på Imshaug ennå. Hans og Inge Marie fikk mange barn: Hans, f. 1846, overtok garden (se nedenfor), Maren Helene, 1848 - 1916, ble gift med Hans

Jakob Aalgaard, kom til Ålgård, Karen Johanne, f. 1853, gift med en Nilsen på Bygdøy, Johan, f. 1851, Inge Marie, f. 1853, gift med Johan Kristiansen Skjea, Anne Kristine, f. 1855, Ole Gustav, 1860 - 1880, Sigvart, 1862 - 1952, bodde iallfall en tid på Imshaug, ugift, Andreas, f. 1866, dro sannsynligvis til Amerika. Det var visstnok en datter til som het Bolette Pauline, f. 1859.

Hans Hansen kjøpte garden i 1847 for 800 speciedaler. I skjøtet står det at kjøperen skulle innfri en gjeld på 400 speciedaler til Engebret Hansen Refsum. Det er mulig at det er penger hans far lånte da han fikk kongeskjøte på garden i 1837. I forbindelse med overdragelsen av garden ble det satt opp vilkårskontrakt mellom Hans Hansen "den yngre" og Hans Hansen "den eldre". Det var ikke siste gangen at disse to betegnelsene ble brukt! Den yngre Hans påtar seg å skaffe sine foreldre Hans Hansen og Helene Amundsdatter "forsvarlig hus", mat, drikke og klær så lenge de lever. Det står videre at foreldrene har "inngitt" seg til sønnen med 400 spesiedaler, altså overdratt ham denne summen mot å få utbetalt tolv speciedaler årlig i tillegg til de ytelsene som er nevnt ovenfor. Og til slutt står det at hvis foreldrene vil flytte fra garden, skal sønnen betale dem 400 speciedaler. De gamle skulle på denne måten være godt sikret. Den eldre Hans, som det er snakk om her, døde i 1874, og samme året fikk hans enke, Inge Marie Johansdatter bevilling til å sitte i uskiftet bo sammen med sine barn fordi hun har legitimert at hun er en "forstandig og huslig Quinde". Det var Inge Marie som kjøpte den første delen av Jultonskogen (g.nr. 20, br.nr. 2) til Imshaug. Det skjedde i 1877 på en auksjon i Kari Tallaksdatter Ålgårds dødsbo. Inge Marie hadde jo en datter som var gift til Ålgård, og det er mulig at kjøpet har sammenheng med dette.

Folketellingen av 1875, som altså er tatt opp da Inge Marie var enke, forteller at det på garden var to hester, et føll, sju kuer, seks kalver, ni sauer og to griser. Det

ble sådd en tønne rug, tre tønner bygg og fire tønner blandkorn. Dette er en blanding av havre og bygg, noe som fremdeles var i bruk. Videre er nevnt tolv tønner havre, ¼ tønne erter og ¼ tønne vikker (en forplante). Vi legger også merke til at det ble sådd 80 skålpund (20 kg) grasfrø. De hadde altså begynt med kunstig eng. Til slutt er det nevnt åtte tønner poteter.

Inge Marie satt med garden til i 1878, da hun solgte den til sin sønn Hans. Skifteforvalteren har påtegnet skjøtet fordi Inge Marie satt i uskiftet bo. Salgssummen var 7.200 kroner pluss føderåd som ikke er presisert nærmere. Hans Hansen Imshaug, 1846 - 1933, fikk i 1878 sammen med gården også skjøte på en del av Julton-skogen (g.nr. 20, br.nr. 2) av sin mor. I 1903 får Hans skjøte på en annen del av Julton-skogen (20/3) for 2.600 kroner. Også denne delen hadde tilhørt Kari Tallaksdatter og senere gått over til hennes søster Johanne Tallaksdatter. Disse Tallak-døtrene var fra Skjea. Med dette er Hans eier av to parter i Julton-skogen.

Hans Hansen Imshaug var gift med Maren Bolette Huseby fra Blaker, 1851 - 1929. Barn: Mina, f. 1879, gift med Harald Larsen, Stabekk, Inga, f. 1881 (se nedenfor), Anna, 1883 - 1928, sykepleier, gift i Amerika med Melvin Schive, men kom tilbake til Norge, Helga, 1885 - 1931, gift med Karl Sørli, kom til Nystun Sørli, Olaf, f. 1885, telegrafbestyrer, gift med Astrid fra Sandnessjøen. Hans Hansen Imshaug var fastlønnnet underoffiser, og fikk avskjed som kommandersersjant i 1903. Hjelmen hans og underoffisersjakka og sabelen finnes ennå på Imshaug.

Vann har vært et problem på Imshaug, men det var innlagt vann i den gamle hovedbygningen. Vannet kom fra en brønn som lå mellom veslebygningen og det nåværende verkstedet. Det ble pumpet vann inn i grisehuset, som lå der verkstedbygningen ligger i dag. Fra grisehuset ble vannet pumpet inn i en stor tønne på kjøkkenet i den gamle hovedbygningen. Inga (Fyhri) pumpet og hennes mor Maren Bolette stod i kjøkkenet og ropte "holdt"

(hun var jo gift med en kommandersersjant, må vite!) når tønna var full. Denne brønnen ble fylt igjen da den nye hovedbygningen ble oppført i 1924.

Telefon kom til Sørum iallfall før 1900, og det er trolig at Imshaug fikk sin telefon da. Elektrisk strøm måtte de vente lenger på, men i 1915 ble strømmen koplet på i Sørum. Hans Imshaug opplevde altså viktige forandringer mens han drev garden. Hans Imshaug solgte garden i 1916 (skjøte 1922) til sin svigersønn Hans Martin Fyhri, som var født på Fyri i Nes i 1892 og døde på Imshaug i 1973. Han var gift med Inga Imshaug, 1881 - 1957. Barn: Borghild Helene, f. 1917 (se nedenfor).

Hans Fyhri rev den gamle hovedbygningen på garden. Den var på 1 ½ etasje med inngang midt på. Kjeller var det bare under kjøkkenet. Borghild har fortalt at bygningen var forferdelig kald, og at det ofte rimet inne. Fyhri oppførte i 1924 den nåværende hovedbygningen, som er på 10 ganger 18 meter i to fulle etasjer. Samtidig ble det gravd en ny brønn i den nye bygningen, i det sydvestre hjørnet. Denne brønnen ble brukt i noen år, men av frykt for at den kunne forskyve huset, ble den sløyfet. Men brønnlokket finnes i kjelleren ennå. Dermed måtte det graves enda en brønn, foran det daværende grisehuset (nå verkstedbygningen). Det foregikk på den måten at Olaf Imshaug, som var den lengste av mannfolkene på Imshaug, stod nede i brønnen og øste jord opp i ei bømme som ble heist opp. De satte på ring etter ring og grov ut inni. På den måten sank ringene ned etter hvert. Denne grunnvannskilden ble brukt til 1992.

Hans Fyhri var en driftig mann. På Imshaug bygde han foruten hovedbygningen også driftsbygning med låve, fjøs og stall, dessuten grisehus, vognskjul og hønsehus. Med unntak av smia og veslebygningen, som visst er fra 1890-årene, har Hans Fyhri oppført alle husene på garden slik de stod da hans dattersønn, Hans, overtok. Det gamle stabburet ble revet i slutten av 1950-årene.

Hans Fyhri var en ivrig jeger, og i 1929 stiftet han Fyhri jaktlag. Han skaffet seg traktor i 1938, en Oliver. Det var ikke vanlig i Sørum på den tiden. Dessuten kjøpte han bil, en Opel Kaptein 1939-modell, som ble rekvirert av tyskerne, men som Fyhri fikk tilbake i god behold da krigen sluttet. Til Imshaug hørte fra gammelt to teiger i Julton-skogen (20/2 og 20/3). Fyhri kjøpte i 1932 en part til, g.nr. 20, br.nr. 6. I Julton-skogen bygde han to hytter til bruk for tømmerhuggere og jakt. Han leide også Åsgård-saga før krigen, hvor han kjøpte og skar tømmer.

I 1964 solgte Fyhri garden til sin datter og svigersønn Borghild og Gulbrand Rønaas. Borghild er født i 1917 og Gulbrand i 1914. Barn: Pål, f. 1951, overtok Rønås, Hans, f. 1953, overtok Imshaug (se nedenfor), Inger Marie, f. 1958, fullmektig i Postsparebanken.

Gulbrand begynte å bakkeplanere garden, og sammen med sønnen Hans har han planert nesten hele Imshaug. Gulbrand eide også Rønaas i Udnes, som han hadde overtatt etter sin far. Den garden ble forpaktet bort til 1970. Borghild og Gulbrand bodde på Imshaug til 1976, da de solgte garden til sin nest eldste sønn Hans. Borghild og Gulbrand flyttet inn i en villa som de hadde bygd på Rønaas.

Den neste og foreløpig siste eieren av Imshaug ble altså Hans Rønaas, f. 1953, gift med Inger Ellen (Titti) Hexeberg fra Nes, f. 1956. Barn: Ellen Marie, f. 1983, Hans Martin, f. 1987. Titti er sykepleier og arbeider på legesenteret på Sørumsand og på e-verket på Rånåsfoss.

Det har skjedd store forandringer på Imshaug siden Hans overtok. Han har revet flere av de gamle husene og oppført verksted med redskapshus (1985), innredet redskapsrom i det gamle fjøset og bygd to korntørker. Den ene er en varmlufttørke fra 1975, den andre en såkalt universaltørke fra 1992. Dessuten har han modernisert og utvidet hovedbygningen. Han har også bakkeplanert en del av garden. Driften er lagt om til kornproduksjon, og de siste dyrene ble solgt i 1976.

Men så var det problemet med vannet. Gardsplassen ble steinsatt midt på 80-tallet, og det førte til vanskeligheter med grunnvannsbrønnen. Hver vår rant det overvann ned i brønnen, og rett som det var ble garden uten vann. Løsningen ble at de på denne garden koplet seg inn på grunnvannskilden hos naboen, hos Kari Fuglseth.

Sammen med sin bror Pål forpakter Hans nabogarden (29/1) og han er medlem av Transportsentralen i Oslo og kjører egen lastebil.

Denne garden er nå på 250 mål under plog og 30 mål udyrket. Julton-skogen som tilhører garden er på 280 mål.

Moskaug, g.nr. 29, br.nr. 3

I 1883 opprettet Amund Wethal og Kristian Hansen en kontrakt om Moskaug: Kristian Hansen skal oppføre såkalt stue-bygning og andre hus på stedet. Disse husene skal inntil videre tilhøre Wethal. Kontrakten er ikke kalt husmannskontrakt, men den inneholder de vanlige bestemmelsene for slike kontrakter. Av-giften til Wethal var 25 kroner året, og det er bestemt at Kristian skal arbeide på Imshaug tolv dager i slåttonna og tolv dager i skuronna for 50 øre dagen. Det står videre i kontrakten at det er forbudt for Kristian å huse reisende eller omvandrende personer. Han må oppføre seg høflig og beskjedent mot verten (Wethal) og hans familie. Kristian Hansen var ifølge folke-tellingen av 1891 født i 1837, og han var snekker. I kontrakten er han kalt Kristian Hansen Gunildrud, som er en plass under Berg, men i den samme kontrakten er han også kalt Kristian Hansen Bingen. Han var fra Bingen.

Kristians kone het Amalie Kristine Kristiansdatter og var født i 1844 i Kristiania. De fikk åtte barn: Torvald, f. 1866, gift med Mina Sunde, Emma, f. 1869, gift Hannestad på Skulerud, Oskar, f. 1872, gift med Hilda Sennerud fra Imshaug, Ole Rikard, f. 1873, gift med en som het Regine, Anna, f. 1877, ugift, Kristian, f. 1877 (tvilling), overtok

eiendommen, Hjalmar, f. 1882, gift med en som het Emma (hun var svensk) og Harald, f. 1886, gift med en som het Ågot. Kontrakten av 1883 kan ikke ha vart lenge, for i folketellingen av 1891 er Kristian kalt gardbruker. Han fikk også skjøte på Moskaug av Wethal for 1.100 kroner. Det var Kristian som bygde de første husene på eiendommen.

I 1918 solgte Kristian eiendommen til sin sønn Kristian Kristiansen Moskaug, f. 1877. Hans kone het Johanne. De fikk ingen barn, men fødte opp flere unger. Kristian Moskaug bygde bl.a. låve på eiendommen. Den låven kom fra Berg. Til tross for at eiendommen bare var på 30 mål, hadde Kristian Moskaug hest, tre - fire kuer, og høns. Til Moskaug hørte en stor have som var planlagt av en alkoholiker fra Oslo.

I 1954 solgte Kristian Moskaug eiendommen til Hans Mytting fra Ringebu, f. 1920, gift med Ingrid Bråten fra Grindbakken i Sørum, f. 1925. Barn: Marit, f. 1954, kontorassistent, gift med Ragnar Krøger, Stokke, Arvid, f. 1956, kjøre-instruktør, gift med Mona Stubberud, Egil, f. 1960, stasjonsbetjent på jernbanen, gift med Liv Kristiansen, Inger, f. 1963, buss-sjåfør, gift med Roy Atle Eid, Per Erik, f. 1969, vaktmester. Mytting har vært ligningssekretær og bor nå i Veiby. I 1950 solgte han Moskaug til Alfred Skjøthaug fra Åsnes i Solør, f. 1910. Han er gift med Hjørdis Strøsoss, f. 1927. Barn: Karin, f. 1952, kontorassistent, gift med Jan Åge Opsahl, Laila, f. 1960, student i Danmark. Skjøthaug bygde i 1965 den nåværende hovedbygningen i Moskaug. Han har drevet transportvirksomhet siden 1937, de siste årene som drosjesjåfør. Nå er han pensjonist. Moskaug er på 30 mål.

Husmenn under Imshaug

Det har aldri vært noen egentlig husmannsplass under Imshaug, for til en husmannsplass hører jord. Vi kan kanskje gjøre et lite unntak for Moskaug, hvor Kristian Hansen underskrev en kontrakt i 1883 som ligner svært på en husmannskontrakt. Men

ikke lenge etter kjøpte Kristian Hansen Moskaug av Amund Wethal og ble altså selveier. Men flere ganger i kirkebøkene er det likevel nevnt husmenn under Imshaug, selv om de altså var husmenn uten jord.

Imshaug-stua

Imshaug-stua er nevnt et par ganger i kirkebøkene på slutten av 1700-tallet. Det var vel bare en stue uten jord. Peder Andersen, sannsynligvis død i 1794, bodde iallfall på dette stedet omkring 1790. Hans kone het Mari Halvorsdatter, og av barna vet vi om tre: Amund, f. 1788, Halvor, f. 1790 og Kristian, f. 1792.

Kanskje het den neste som bodde her Helge Hansen. Han er iallfall oppført under Imshaug-stua. Hans kone het Inger Olsdatter, og vi vet om to barn: Jakob, 1795 - 1801 og Hans, f. 1798. Ingen av disse er nevnt i folketellingen i 1801.

Veiby

Veiby var heller ikke egentlig husmannsplass, fordi det ikke var jord til stedet. Det er ikke oppført noen husmenn under Imshaug i 1801, men i 1803 vet vi at Even Amunsen bodde i Veiby. Hans kone het Marte, og de fikk i 1803 en sønn som het Jakob.

Så kjenner vi ikke med sikkerhet noen som bodde i Veiby før i 1830-årene. Halvor Hansen bodde iallfall i Veiby i 1835, da han giftet seg med Anne Gulbrandsdatter fra Asak. Halvor var ved vielsen 23 år, og kirkeboka oppgir at han var fra Bæreg. Noe mer vet vi ikke om disse to.

Folketellingen av 1865 oppfører Embret Jakobsen, 1812 - 1880, som husmann uten jord, boende i Veiby. Embret var født på Vålberg i 1812, og hans kone het Marie Karlsdatter. Hun var også født i 1812. Av barna oppfører folketellingen Maren, 16 år i 1865, Berte, 12 år, Torvald, 8 år. Embret bodde i Veiby også i 1875, men da er ingen av barna nevnt på dette stedet.

Folketellingen av 1891 oppfører Hans Andersen som boende i Veiby. Han

var født i 1829 og er kalt “kreaturarbeider”. Hans kone het Kristine Gudmundsdatter og var født i 1824. Etter fødselsåret *kan* hun være datter av Gudmund Imshaug, men dette er usikkert. I 1891 hadde iallfall Hans og Kristine en datter som het Hanna og som var født i 1868. Hans Andersen bodde i Veiby ennå i 1910. Da opplyses det at han hadde vært slakter, men nå er han fattig-understøttet. I 1910 var han enkemann.

Veiby kalles i panteboka Svenneby (29/5), og ble solgt av Hans Imshaug til Mikal Andresen i 1920 for 1.500 kroner. Her bor Hans Mytting nå.

Imshaug kirke

Det har stått en kirke på Imshaug. Nøyaktig hvor den har ligget, vet vi ikke, for det finnes ingen spor i dag. Det er ikke så rart ettersom den var en trekirke. Hans Fyhri skriver i en beretning fra 1938 at hans svigerfar, Hans Imshaug, så vidt kunne huske gravstedet. Dessverre opplyser han ikke hvor dette gravstedet var. Vi kan vel tippe at det lå syd for veien til Blakersund. Det kan synes rart at det var en kirke på Imshaug, ettersom hovedkirken lå bare et par kilometer unna, men det var ikke uvanlig. Det var en kirke på Skjea også, i omtrent samme avstand fra Sørums kirke. Dessuten fantes det kirker både på Asak og Refsum som lå enda nærmere hverandre.

Imshaug kirke var nok en såkalt høgendiskirke, altså privatkirke. Kanskje er den bygd av folkene på Imshaug, for vi vet at det bodde storfolk på garden i middel-alderen.

Kirken hadde egen prest, for i biskop Eysteins jordebok (Rødeboka) fra 1393 er nevnt hva kirken eide av jordegods “til præsttækunner og swa ser til uphalz.” Dette skulle bety at godset var til disposisjon for en prest og til vedlikehold. Vi kan nevne hvilke gårdparter det dreide seg om: Bratterud (forsvunnet navn), Sundin (kanskje Blakersund) og Olofuorud. Den siste garden kan være Ulverud under Vilberg. Bortsett fra parten i

Bratterud, var det bare mindre parter Imshaug eide i disse gardene. Parten i Bratterud var på et hefseide smør (ca. 35 kg) og ei ku som altså presten og kirken skulle få hvert år. Hvem som hadde skjenket disse gardpartene til kirkene, vet vi ikke, men ettersom det dreier seg om småparter, er det sannsynligvis bønder som har testamentert gardpartene til Imshaug kirke.

Imshaug kirke har vært en stavkirke. Det viser de restene som er bevart. Et typisk trekk ved en stavkirke var at veggene bestod av loddrette planker som var felt inn i langsgående stolper, altså helt annerledes enn lafteteknikken. På den ene Imshaug-garden (br.nr. 2) blir det fremdeles oppbevart to planker fra kirken, men disse er en del ødelagt. Mer interessant er en portalplanke. Denne portalplanken har rike utskjæringer med planteranker og dragefigurer. Det finnes bilde av denne planken i bygdeboka for Sørums. Den portalplanken har hatt en underlig skjebne. Den ble brukt som gulvplanke i et stabbur på garden. Den var plassert slik at den ornerte delen var lagt ned og var synlig under stabburet. På gulvet under planken lå det en saltbinge, og etter hvert trengte saltet gjennom planken slik at kuene på garden kunne slikke i seg salt når de kom til gards for melking. Ornamentet ble på denne måten ganske slitt, eller rettere sagt avslirket. Det er Lorentz Dietrichson som skriver dette i 1892. Denne portalplanken solgte Hans Imshaug til Universitetets Oldsaksamling i 1901 hvor den fremdeles oppbevares. Disse tre plankene er de eneste rester som finnes av stavkirker på Romerike. Roar Hauglid skriver i bygdeboka for Sørums at Imshaug kirke må høre til den tidligste gruppen av stavkirker fra 1100-årene. Den var vigslet til Jomfru Maria.

Imshaug kirke er altså nevnt i Biskop Eysteins jordebok fra 1393 med egen prest. Det betyr sannsynligvis at kirken overlevde svartedauden i 1350, men helt sikkert er det ikke. To hundre år senere, i 1591 og 1598, foretok biskopen i Oslo, Jens Nilsson, visitasreiser i sitt

bispedømme. Av kirkene i Sørum nevner han at Sørum hovedkirke og Frogner anneskirke “er ved makt”. Om Imshaug kapell, som han skriver, sier han at det er “alldeles øde”. Hvis kirken virkelig har overlevd svartedauden, er den vel blitt nedlagt ved reformasjonen i 1536, kanskje før.

Det er et minne til på Imshaug om kirken, eller iallfall gravplassen. På br.nr. 2 er oppbevart et usedvanlig fint hjulkors. Roar Hauglid mener dette kan ha vært kirkespiret fordi det minner mye om spiret på Frogner kirke. Karakteren er middelaldersk både i formen og den tynne materialvirkningen. Han sier videre at etter den utskårne portalen og spiret å dømme, må det ha vært en vakker liten stavkirke som lå på Imshaug i middelalderen. Håkon Christie har en annen tolkning av hjulkorset. Han mener det antakelig er et gravkors. Det finnes bilde av dette hjulkorset også i bygdeboka. Det er naturligvis både interessant og spennende med denne kirken på Imshaug, men dette er dessverre alt vi vet om.

Thor Hexeberg

Nydelig og nyttig om natur og kultur på Romerike

Øystein Søbye er naturfotograf bosatt på Romerike. I fjor samlet han sine beste Romeriksbilder i boka ”Eventyrlige Romerike”. Sammen med de små fortellingene om turene som førte til at bildene ble tatt, er dette blitt noe langt mer enn ei skrytebok (prisen er 448 kroner) for kaffebordet i finstua. Det er også blitt en idébank for dags- og helgeturer i våre nærmeste omgivelser.

Her er det naturlig å konsentrere seg om steder i boka med tilknytning til Sørum. Først og fremst dreier dette seg om en tur med Tertitten fra Sørumsand til Fossum og Bingsfoss og rekreasjonsområdet nedenfor fossen på nordsida av Glomma. Og selv om innkjøringen skjer fra Høland, regnes også steinformasjonen Hærfangkjerka lengst sørøst i kommunen med til Sørums største naturattraksjoner. Det fjerde turalternativet med tilknytning til vår kommune som anbefales er en

kanotur på Leira fra nord i Nannestad, gjennom Sørum og Skedsmo til Øyeren.

Under omtalen av Fetsund lenser fortelles det om den 700-årige fløtingshistorien på Glomma, uten at Bingen lenser nevnes med et ord. Det ville kanskje være naturlig med en opplysning om at Fetsund ble bygget først omkring 1861, og at all sortering av tømmeret før det skjedde i Sørum ved Bingen lenser, som riktig nok nevnes to ganger som stedsangivelse i beskrivelsen av turen til Bingsfoss.

Mer alvorlig er det at det i den korte oppsummerende artikkelen om Sørum bakerst i boka har sneket seg inn en *h* i gardsnavnet Sudreim. Slik blir også forklaringen på opphavet til navnet feil. Det heter: ”Kommunens navn kommer fra Sudrheim, satt sammen av det norrøne Sudr, som betyr sør, og heim.” Sørumnavnet er imidlertid ikke et heim-navn. Suffikset *eim* er en retningsanvisning ”sørfor” eller ”sør-om”, som fra 1500-tallet ble skrevet Sørum. I bygdeboka for Sørum regner en med at Berg var den eldste garden i området, og at Sørum har fått sitt navn fordi den ligger sør for Berg. Hva garden ligger sør før, og som slik indirekte har gitt garden og bygda sitt navn, kan vi imidlertid ikke med sikkerhet si.

Denne faktaoversikten på slutten av boka har en opplisting av severdigheter i Sørum som omfatter Bingen lenser, med korrekte opplysninger om historikk, Blaker Skanse, Bronsealdergravene ved Hammeren, Bygdeborgene i Egneråsen og ved Mork, Klebersteinsbruddene i Piggåsen, Energiform ved Rånåsfoss kraftstasjon, diabasgangen St. Olavs gang i Vilbergåsen, Tertitten og gravhauger og hulveier på Valsmoen.

Alt i alt ei bok som er både nydelig og nyttig.

Svein Sandnes

Artikler fra Blaker og Sørum historielag er åpen for innlegg

Uten bidrag fra medlemmer og andre stopper utgivelsen av Artikler fra Blaker og Sørum historielag opp. Redaktøren ønsker seg mange flere bidrag, og til hjelp for dere

som kanskje sitter og planlegger et bidrag, legger vi her fram utgivelsesplanen for 2000 med leveringsfrister for stoff:

	<u>Utgivelsesdato</u>	<u>Leveringsfrist</u>
Nr. 1	31. januar 2000	17. januar
Nr. 2	20. mars 2000	6. mars
Nr. 3	29. mai 2000	15. mai
Nr. 4	21. august 2000	7. august
Nr. 5	16. oktober 2000	2. oktober
Nr. 6	11. desember	27. november

Som redaktør av Artikler har jeg lagt meg på en redaksjonell linje som kombinerer presentasjon av lokalhistoriske artikler og organisasjonsstoff, bokmeldinger og andre betraktninger. Skulle jeg ha et ønske for framtida, var det å etablere Artikler også som forum for debatt mellom lagets medlemmer. **Svein Sandnes**

Eyvind Bagle slutter som Tertittens museumsbestyrer

Etter bare to år som pendler mellom Oslo og Sørumsand forlater historikeren Eyvind Bagle Urskog-Hølandsbanen for å bli stipendiat ved Norsk Teknisk Museum på Kjelsås i Oslo. Der skal han blant annet forske på industrihistorie, lage utstillinger og arbeide med muséets gjenstandssamlinger.

Styreformann Finn Halling sier til Romerikes Blad at han er godt fornøyd med det Bagle har utrettet for Tertitten, selv om han helst hadde sett at museumsbestyreren var blitt sittende noe lenger i stillingen.

- Han har klart å løfte muséet opp til en skikkelig standard. Samtidig har han gjort Tertitten enda mer kjent enn før. Og han har vært med å gjøre stillingen som museumsbestyrer attraktiv for etterfølgeren, poengterer styreformannen.

Selv kvitterer Bagle med å si at det er vemodig å slutte som museumsbestyrer 1. juni. Han fortsetter likevel i Venneforeningen, både fordi det er gøy å kjøre med Tertitten og for fortsatt å være del av et profesjonelt miljø.

Han lover også å formidle noe av det han kan om Tertitten til publikum, og

skal ha forprosjektet for det nye museumsbygget på det nærmeste ferdig før han slutter. Vi vil bidra med dette ved å bringe en artikkel av Eyvind Bagle om det nye museumsbygget for Tertitten på Sørumsand i neste nummer av Artikler.

Blaker og Sørum historielag kan bekrefte Finn Hallings påstand om at Bagle har markert seg på en god måte i lokalmiljøet. Vi har hatt ham på våre utvidete styremøter mange ganger de siste to årene, og har hatt glede av å utveksle idéer og informasjon knyttet til bevaring, særlig av industrielle kulturminner, i kommunen. Vi ønsker ham lykke til som stipendiat ved Norsk Teknisk Museum.

Svein Sandnes

Oppvekst på Melvold i Frogner i mellomkrigstida Del 8: Søndag

Søndagene husker jeg ganske mye av, for de var jo annerledes enn de andre ukedagene. For riktig å markere helligdagen, hadde alltid far på seg dress og skjorte med stivetøy og vi barna og mor hadde «søndagsklærne» på oss. Søndag frokost, både sommer og vinter, var klokken ni, og var det første måltidet den dagen. Om sommeren fikk vi alle hvert vårt egg til frokost på søndag, og det var stor stas. Om vinteren var det ikke slik. Da var det i høyden egg til frokost 1. juledag og nyttårsdagen. Hønsene var ikke så flinke til å verpe om vinteren den gang, og de eggene som ble verpet, måtte selges for å skaffe litt inntekter.

Hver tredje søndag var det gudstjeneste, og da jeg ble litt større, måtte jeg ofte være med far og mor på det. I min tidligste barndom ble bedehuset benyttet til kirke. Frogner gamle kirke brant etter et lynnedslag St.Hans-aften da jeg var omtrent to år gammel. Det var i 1918, og det tok over syv år før ny kirke var ferdig bygget og innviet.

Det er derfor fra bedehuset jeg som ganske liten har de fleste minner om kirkelige handlinger. Jeg syntes ofte det hele var svært langtekkelig og kjedelig.

Presten Harbo, som var en gammel mann, sluttet i tjenesten høsten 1925. Han holdt lange prekener som jeg ikke forstod noe som helst av, og det var ikke så rart at tiden ble lang for en liten gutt. En gang husker jeg at jeg liksom våknet og ble interessert, for da begynte han å fortelle om en okse som var falt ned i en brønn. Da tenkte jeg at nå blir det noe spennende og interessant som jeg kan forstå noe av, men oxen ble bare så vidt nevnt i den videre prekenen,

Lederens spalte

og så var det hele over igjen for meg.

Senere ble det satt i gang en søndagsskole på bedehuset. Der gikk jeg delvis en tid, men jeg husker at jeg ikke var så veldig begeistret for det. Det er to ting jeg husker fra søndagsskolen. Det ene er sangen «Kjærlighet fra gud», som jeg syntes var så pen. Det andre var ikke fullt så koselig, snarere tvert i mot, for det var beretningen om den rike mann og Lasarus. En kan vel trygt si at den fortellingen var lite koselig. Jeg syntes det hele var forferdelig. Det var neppe noe for følsomme barnesinn.

De søndagene det ikke var gudstjeneste, holdt far andakt i dagligstuen om formiddagen. Det var ikke bestandig så populært, for både min bror og jeg ville jo mye heller være ute og drive med andre ting.

Etter søndag frokost om sommeren, gikk far og jeg ofte bortover jordene for å se hvordan årsveksten stod. Da fortalte han meg mye om blomster og trær og hva de het. Mange av de blomstene som han lærte meg navnet på minner meg om far når jeg ser dem, og de fleste navnene husker jeg enda. Far hadde god greie på blomster og han var glad i dem. Han hadde et album med ca. 350 ville planter som han hadde samlet da han gikk på Vinterlandbrukskolen i Kristiania i midten av 1890-åra. Det hendte at han viste meg albumet sitt, og jeg lærte mye av det. Det var en lærdom som jeg hadde stor nytte av da jeg senere samlet og presset ville planter da jeg gikk på middelskolen.

Okkupasjonshistorie-suksess

Det var et dristig vedtak styret i Blaker og Sørums historielag i fjor fattet da de besluttet å utgi ”Okkupasjonshistorien for Sørums 1940 – 45” som innbundet bok med profesjonelt utstyr og mange bilder. Hele historielagets kapital samt et tilskudd på 30.000 kroner fra kommunen måtte til for å dekke trykkeriregninga. Med salg av mer enn 600 eksemplarer hittil er nå trykkeriregningen betalt med salgsinntektene og historielaget har fortsatt et pent overskudd. Kulturutvalget i Sørums kommune vedtok 2. november 1989 å etablere et lokalhistorisk arkiv. I saksframlegget til vedtaket ble det gitt en beskrivelse av et omfattende arkiv: Det skulle bestå av bøker, trykksaker og lokalaviser, kommunens eget arkiv, private arkiv, kart og oppmålingsskisser, tegninger fotografi og film/video, dialekt og muntlig tradisjon, stedsnavn, kopier av offentlig arkivmateriale i sentrale institusjoner og tonglysingsbøker. Videre het det i vedtaket: ”Dersom resultatet skal bli bra, pålegges kultursjefen å sørge for nødvendig fagkompetanse på de ulike typer innsamlingsmateriale.”

I årenes løp har det samlet seg mye arkivalia med tanke på det lokalhistoriske arkivet. Siden 1994 har Blaker og Sørums historielag vært pådriver for å finne et sted for varig plassering av arkivet. I november 1996 ble det foreslått at arkivet kunne plasseres i kjelleren under biblioteket. Etter å ha snekret 40 meter hyller i en avlåst enhet var arkivene på plass for sortering i dette rommet i mars 1997. I august samme år fikk vi beskjed om at arkivene måtte ut for å vike plassen for Sats. Vi ble tilvist en plass i Rådhusets kjeller, som vi etter hvert fant svært utilfredsstillende ettersom det ikke kunne låses av.

16. juni 1998 sendte styret i Blaker og Sørums historielag et brev til Kulturutvalget i Sørums kommune hvor vi presenterte kulturutvalget for forutset-

ningene i kulturutvalgets eget vedtak nærmere ti år tidligere:

1. Det er kommunen som er ansvarlig for opprettelsen av et lokalhistorisk arkiv, ikke Blaker og Sørums historielag.
2. Det er kommunen som er ansvarlig for å stille egnet lokale til disposisjon for arkivet. Her vil kravene i lov om arkiv og de nye forskriftene som nå er ute på høring være retningsgivende.
3. Sørums kommune må tilsette faglig kvalifisert personale til å stå for oppbygging av lokalhistorisk arkiv og veilede frivillige medhjelpere fra historielaget. Kanskje bør det arrangeres kurs i arkivarbeid for disse.
4. Det må kjøpes inn et moderne databasert arkivsystem og data-maskiner til praktisk bruk i arkivet. Arkivutvalget vil anbefale arkivsystemet Winregimus, som også benyttes av Akershus fylkesmuseum.

Vi skrev den gang at inntil disse forutsetningene var innfridd, ville det ikke være forsvarlig at frivillige fra Blaker og Sørums historielag arbeidet videre med arkivet. Arkivutvalget nedla derfor sin virksomhet inntil kulturutvalget som styringsgruppe hadde tatt stilling til saken.

Til sommeren er det to år siden. Vi har valgt et nytt kommunestyre med et nytt Kulturutvalg. Det er tilsatt ny kultursjef. Nå planlegges det et nytt flerbrukshus på Jentoft, hvor bl.a. biblioteket skal få plass. Er det nå noen som oppfatter kommunale vedtak som forpliktende? Eller vil det lokalhistorisk arkivet fortsatt være en salderingspost på budsjettet?

Inntil vi får et forpliktende vedtak med økonomiske rammer om etablering av et lokalhistorisk arkiv etter forutsetningene fortsetter historielagets arkivgruppe sin boikott. I det øyeblikk et slik vedtak foreligger, er vi villige til å gå inn også på midlertidige løsninger for å komme i gang med sorteringen av materialet.

Svein Sandnes

Artikler fra Blaker og Sørums historielag redigeres av Svein Sandnes

Returadresse: Svein Sandnes

Postboks 62, 1927 RÅNÅSFOSS

B